

19.8.2024

Hyväksytty Akavan hallituksessa 19.8.2024

Akavan budjettiriihikannanotto

Akavan budjettiriihikannanotossa esitetään erityisesti niitä asioita, joista voidaan tehdä vuoden 2025 budjettiesitykseen taloudellisia päätöksiä. Painopiste on kasvutoimissa. Suomi menestyy huolehtimalla osaajista ja korkeasta osaamisesta.

Valtiovarainministeriön kesäkuussa julkaiseman ennusteen mukaan Suomen talous elpyy kuluvan vuoden jälkipuoliskolla. Vuoden 2024 kasvuluku on siitä huolimatta nolla. Lähivuosinakin talouskasvun arvioidaan yltävän vain 1 ½ prosentin tuntumaan.

Hallitus päätti kehysriihessä merkittävästä verojen ja julkisten menojen sopeutuksesta. Nyt näyttää siltä, että sopeutus ajoittuu suhdannepoliittisesti verraten hyvin. Tämä pitää kuitenkin vielä budjettiriihessä varmistaa ajantasaisen tiedon ja tuoreen talousennusteen avulla. Syksyllä alkavat työ- ja virkaehtosopimusneuvottelut tarvitsevat tuekseen sellaisen näkymän, että työllisyys ja kotitalouksien ostovoima kehittyvät suotuisasti. Budjettiriihessä ei tule tehdä uusia julkisen talouden lisäsopeutustoimia. Työmarkkinahäiriöiden uhkaa lisäävää vientimallia ei tule säätää.

Investointien lisäämiseen liittyy erityisesti lyhyellä aikataululla useita epävarmuustekijöitä. Niitä ovat muun muassa geopolittiset jännitteet, vientimarkkinoiden kehitys, korkonäkymät, talousluottamus, kotitalouksien kulutushalukkuus sekä asuntomarkkinoiden ja rakentamisen suunta.

Pääministeri Petteri Orpo linjasi kesäkuussa pitämässään puheessa, että hallitus käynnistää kasvun kiihdytyspaketin valmistelun. Suomeen pitää saada lisää vetovoimatekijöitä ja investointeja.

Kiihdytyspaketin aikataulu on asetettu hallitusohjelman puolivälitarkasteluun. Budjettiriihi tarjoaa kuitenkin jo hyvän välietapin matkalla puoliväliriiheen. Syyskuun alussa voidaan jo tehdä uusia linjauksia. Akavan aikaisemmin ehdottamalla yritystuki- ja verojärjestelmän kokonaisuudistuksilla luotaisiin pohjaa kasvun edellytysten parantamiselle, edistettäisiin kilpailukykyä ja lisättäisiin työn tekemisen kannusteita.

Budjettiriihessä tulee myös päättää asioista, joita ei voi lykätä puolen vuoden päähän puoliväliriiheen tai jotka ovat jo nyt poliittisesti tärkeitä. Nämä asiat liittyvät erityisesti työhyvinvointiin.

Julkisen sektorin tehtävät ovat suurten haasteiden edessä. Jännittynyt geopolittinen tilanne lisää ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden toimijoiden tehtäviä ja niiden vaativuutta. Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystalouden riittävyys ja vaikuttavuus varmistetaan riittävällä määrällä koulutettuja työntekijöitä. Koulutus- ja TKI-poliittiset tavoitteet ja osaajien määrän ja osaamistason nostaminen saavutetaan vain, jos oppilaitoksissa on riittävästi koulutettua henkilöstöä ja voimavaroja. Julkisen sektorin tehtävien tuloksellinen hoitaminen edellyttää henkilöstöressurssien turvaamista ja henkilöstön työhyvinvoinnista huolehtimista. Budjettiriihen linjausten tulee tukea näitä tavoitteita.

19.8.2024

Kasvutoimiin pitää sisältyä myös työllisyystoimia. Tuoreimmat Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen sekä työ- ja elinkeinoministeriön työvoimatiedustelun tilastotiedot kertovat, että työllisyys on heikentynyt lisää ja työttömien määrä on edelleen kasvanut aiempiin kuukausiin verrattuna.

Akavan ratkaisuesitykset

1 Kasvutoimet

Kasvun perusteet kuntoon koulutukseen ja TKI-toimintaan panostamalla

Perustutkimuksella ja riittävällä määrällä osaavaa työvoimaa on keskeinen rooli merkittävien uusien innovaatioiden syntyemisessä ja leviämisessä. Siksi vuodelle 2025 varattu korvamerkitsemätön 16 miljoonan euron T&K-rahoitus tulee suunnata korkeakoulujen perusrahoitukseen profilointirahoituksena. Tämän lisäksi tulee perustaa parlamentaarinen työryhmä valmistelemaan pitkäjänteinen, pysyvä ja sitova suunnitelma siitä, miten turvataan riittävä rahoitus ja muut toimet 8 300 aloituspaikalle, jotka maan hallituksen arvion mukaan vielä tarvitaan, jotta 50 prosentilla nuorista sukupolvista olisi korkeakoulututkinto. Suunnitelman tulee ulottua yli hallituskauden ja kattaa kaikki koulutusasteet ja erityisen tuen tarve.

Yritysrahoitus tukemaan vihreää siirtymää ja teollistumisvaihetta

Valtion toimintamenoleikkausten takia on entistä tärkeämpää varmistaa kasvuyritykselle saumattomasti toimiva rahoituspolku valtion eri yritysrahoittajien välille ottaen huomioon myös EU-rahoitus. Julkisella yritysrahoituksella pitää täydentää erityisesti pääomamarkkinoiden aukkoja teollistumisvaiheen yrityksille. Pilotointi- ja demonstraatorahoitukselle sekä ensimmäisen teollisuuslaitteen investoinneille pitää kohdentaa riittävät resurssit. Business Finlandin tulee kehittää työkaluja, joilla varmistetaan, että yritystuet suuntautuvat korkeimman tuottavuuspotentiaalin yrityksille.

T&K-panostuksista tulee merkittävä osa suunnata vihreään siirtymään, digitalisaatioon ja terveysteknologiaan. Toimintaa on suunnattava erityisesti bio-, kierto- ja vetytalouteen sekä teknisiin hiilinieluihin.

Kasvua vihreästä siirtymästä

Hiilineutraaliuden saavuttaminen vuonna 2035 on Suomelle tärkeä kasvuveturi. Akavan teettämässä Oxford Economics -tutkimuslaitoksen raportissa EU:n ilmastopolitiikan vaikutuksista Suomen talouteen arvioidaan, että onnistunut ilmastopolitiikka kiihdyttäisi talouskasvua niin paljon, että yhteenlaskettu bruttokansantuotteen lisäys vuoteen 2050 mennessä olisi noin 230 miljardia euroa. Kasvun arvioidaan kiihtyvän etupainotteisesti jo lähivuosina.

Hallituksen on tehtävä kiireesti tarvittavat lisäpäätökset erityisesti maankäyttö- ja taakanjakosektorilla, jotta tavoitteeseen päästään. On myös syytä tarkastella, miten hallituksen investointiohjelmaan sisällytettyä varoja voitaisiin suunnata paremmin tukemaan vihreän siirtymän investointeja.

19.8.2024

Osaavan työvoiman puute muodostaa kasvun pullonkaulan

Yritykset ovat jo pitkään raportoineet siitä, että osaavan työvoiman saatavuus on estänyt yrityksen kasvua. Hallituksen suunnittelemat vähäiset jatkuvan oppimisen toimet eivät korvaa alkuunkaan aikuiskoulutustuen lakkauttamisen tuomaa osaamisvajetta. Suomessa on jatkossakin oltava järjestelmä, jossa työnantajien ja työntekijöiden vakuutusmaksuilla täydennettäisiin kouluttautumisen julkista rahoitusta. Työpaikoilla tapahtuvaa osaamisen kehittämistä tulee edistää perustamalla rahasto, josta rahoitettaisiin työntekijöiden osaamiskartoitukset.

Työttömien mahdollisuuksia opiskella tulee lisätä määrittelemällä päätoiminen opiskelu nykyistä huomattavasti suppeammin ja lisäämällä omaehtoista opiskelua työttömyysturvalla. Muutosturvaa tulee parantaa lisäämällä työllistymisvapaapäivien määrää sitomalla oikeus pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin.

Uusi ote maahanmuuttopolitiikkaan

Kuluvalla hallituskaudella maahanmuuttopolitiikka on ollut toistaiseksi rajoittavaa ja myös työperäistä maahanmuuttoa vaikeuttavaa. On kuitenkin hyvä, että hallitus peräännytyi työperusteisessa maahanmuutossa alkuperäisestä hallitusohjelman linjauksesta, ja työttömäksi jääneiden korkeakoulutettujen erityisasiantuntijoiden Suomessa oleskelun suoja-aikaa pidennettiin kuuteen kuukauteen.

Maahanmuuttopolitiikkaan tarvitaan lisää uusia välineitä. Hallitusohjelman linjauksia tulee arvioida uudelleen erityisesti osaavan työvoiman saatavuuden lisäämiseksi ja tarvittaessa perua talouskasvun edellytyksiä heikentäviä kirjauksia.

Työvoiman saatavuusharkinnasta tulee luopua. Työelämälähtöinen kieli- ja kotoutumiskoulutus tulee aloittaa välittömästi maahantulon yhteydessä lupaprosessien käsittelyaikatauluista riippumatta. Kotimaisten kielten opiskelua tulee lisätä kaikissa korkeakoulututkinnoissa ja samalla huolehtia, että toimintaan osoitetaan riittävät resurssit. Jokaiselle Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneelle myönnetään automaattisesti pysyvä oleskelulupa. Lisäksi kotoutumista tukevat palvelut, ohjaus ja neuvonta tulee koota yhteen paikkaan.

Yrittäjät ja itsensä työllistäjät luovat kasvua

Yrittäjien halukkuutta ja voimavaroja tavoitella kasvua ja sietää kasvutavoitteen tuomia riskejä on tuettava. Yrittäjien työhyvinvointia on parannettava. Työterveyshuollossa pitää tukea yrittäjän jaksamista ja työkykyä. Työterveyshuollon palveluita on räätälöitävä nykyistä paremmin yrittäjien tarpeisiin sopiviksi työterveyshuollon kattavuuden lisäämiseksi.

Työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksesta on säädettävä lainsäädäntöä tällä hallituskaudella. Tätä koskeva käynnissä oleva selvityshenkilötyö onkin erittäin merkittävä. Tämän lisäksi on selvitettävä mahdollisuutta säätää yrittäjälle ja itsensä työllistäjälle oikeus työttömyysturvaan tilapäisen tulojen merkittävän alenemisen vuoksi ilman, että yritystoiminta pitää lopettaa.

19.8.2024

2 Muut politiikkatoimet

2.1. Sairauspäivärahan leikkausta ei tule toteuttaa

Akava ei hyväksy sairauspäivärahaan ehdotettua leikkausta ja aietta käyttäen siten syntyvät säästöt valtiontalouden hyväksi. Toimenpide rikkoo vakiintuneita sosiaaliturvan vakuutusperiaatteita ja heikentää palkansaajien ja yrittäjien turvaa sairauden aikana. Ratkaisu oli erityisen huono, kun siihen liitettiin myös tulonjakotavoitteita. Merkittävä osa maksaisi jatkossa sairausvakuutusmaksuja saamatta kuitenkaan maksuja vastaavaa vastinetta sairauspäivärahana.

2.2. Työllisyyden edistämiseen uusia keinoja

Työhyvinvointia parannettava

Akava on esittänyt mittavaa toimenpidepakettia työhyvinvoinnin parantamiseksi ja psykososiaalisen kuormituksen vähentämiseksi. Hallitusohjelmassa työhyvinvointia koskevat tehdyt linjaukset ovat riittämättömiä. Psykososiaalista kuormitusta koskevan asetuksen aikaansaaminen on välttämätöntä henkisen työhyvinvoinnin edistämiseksi. Valmistelun etenemistä tulee arvioida budjettiriihessä, jotta viimeistään puoliväliriihessä asiasta voidaan tehdä poliittinen päätös.

Ikäsyrijintää ehkäistävä

Selvityshenkilö Jari Lindströmin on määrää esittää lokakuun loppuun mennessä keinoja lisätä yli 55-vuotiaiden työllisyyttä. Akava pitää tärkeänä, että ikäsyrijintä kitketään työelämästä.

Ikäsyrijintää voidaan vähentää muuttamalla asenteita kaikilla yhteiskunnan sektoreilla ja kehittämällä helposti saavutettavia oikeussuojakeinoja, kuten antamalla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle oikeus määrätä hyvitystä. Työnhakijoille taataan oikeus saada selvitys valintapäätöksen perusteista.

Työmarkkinoille dynamiikkaa ja turvaa

Hallitusohjelman mukaisesti työsuhteen muutoksia koskeva valmistelu on käynnistymässä alkusyksyllä. Erityisesti yksilölliseen irtisanomissuojaan, määräaikaisten työsuhteiden sääntelyyn sekä palkalliseen sairauslomaaan liittyvien muutosten osalta uudistuksen lähtökohtia on ensin arvioitava yhdessä kolmikantaisesti ja määriteltävä huolellisesti uudistuksen tavoitteet aidosti toimivien ratkaisujen löytämiseksi ennen yksityiskohtaisempaa lainsäädäntötyötä.

2.3. Verotus

Ansiotuloverotuksen veroperusteisiin tulee tehdä täysimääräinen inflaatiotarkistus ansiotasoindeksiin mukaisena, jotta verotuksen tahaton kiristyminen voidaan estää. Täysimääräiset inflaatiotarkistukset kaikilla tulotasolla helpottaisivat merkittävästi syksyn palkkaneuvotteluiden kulkua.

Näköpiirissä on, että työttömyysturvan ja muun sosiaaliturvan leikkaukset johtavat siihen, että työntekijän ja työnantajan sosiaaliturvamaksut alenevat. Tätä

19.8.2024

sosiaaliturvamaksujen mahdollista alentamista ei pidä kohdentaa julkisen talouden hyväksi muuta työn verotusta kiristämällä. Kireä ansiotulojen verotus on jo nyt verojärjestelmämme suurin ongelma.

Asuntokaupan piristämiseksi budjettiriihessä tulee tehdä päätös varainsiirtoveron poistamisesta yhden vuoden ajaksi.